

Anna Chudzik

Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Jana Grodka, Sanok

Miasto moje, a w nim? –
kryzys tożsamości lokalnej czy nowy typ tożsamości
(z badań nad poczuciem więzi z miejscem pochodzenia
wśród młodzieży)

Tematem artykułu jest opis badań nad tożsamością lokalną młodych mieszkańców współczesnych małych miast. Założeniem badań jest ukazanie dominującego typu opinii i uczuć żywionych przez młodzież do swej „małej ojczyzny” oraz rozumienie przez nich pojęć tożsamość lokalna i patriotyzm lokalny. Uzyskane wyniki przedstawione zostaną na tle ogólnych tendencji charakteryzujących ponowoczesne odczuwanie tożsamości kolektywnej. Pozwolą też stwierdzić, jakie elementy światopoglądowo-emocjonalne oraz praktyczne budują poczucie tożsamości lokalnej oraz z jakim modelem patriotyzmu (tradycyjnym czy nowoczesnym) mają one związek.

1. Tożsamość lokalna

Rozpocznę od anegdoty zaczerpniętej z książki *Tożsamość* – wywiadu z Zygmuntem Baumanem:

Tuż przed wybuchem ostatniej wojny przeprowadzano w Polsce spis ludności. Polska była wówczas społeczeństwem wielonarodowościowym. [...] rachmistrzów spisowych poinstruowano, że każdy obywatel należy do jakiegoś narodu. Mieli zbierać dane o narodowym samookreśleniu (dziś powiedzielibyśmy: »o tożsamości narodowej lub etnicznej«). Rachmistrze nie mogli sobie poradzić z tym w przypadku około miliona osób. Pytani przez nich ludzie nie rozumieli tego, czym jest »naród«

i »przynależność narodowa«. Pomimo nacisków – groźby ukarania grzywną i żmudnych prób wytłumaczenia, czym jest narodowość – trzymano się z uporem takich odpowiedzi, które posiadały dla udzielających ich jakiś sens: »jesteśmy miejscowi«, »jesteśmy stąd«, »jesteśmy swoi« czy »należymy tutaj«. Władze musiały w końcu ulec i dodać do oficjalnej listy narodowości pozycję »miejscowi«¹.

Historia ta ukazuje na przykładzie fakt, iż tożsamość lokalna jest bardziej pierwotna i uniwersalna niż poczucie więzi z abstrakcyjną ideą narodu. Lokalny patriotyzm zaś to nie tylko idea, ale przede wszystkim codzienna, pragmatyczna relacja człowieka z jego przestrzennym i kulturowym otoczeniem, a także naturalne przywiązanie do rodziny i domu. Manuell Castells w książce *Siła tożsamości* przedstawia wyniki badań Pippy Norris, dotyczących poczucia tożsamości terytorialnej w globalnym świecie. Okazuje się, że tylko 15% badanych przez nią osób jako swoją pierwotną tożsamość podało kontynent czy świat, 38% wskazało naród/kraj, ale najbardziej rozpowszechnioną formą tożsamości grupowej była tożsamość lokalna/regionalna – wskazało ją 47% badanych². Wydaje się więc, że w przypadku małych miast³, których społeczności są niewielkie, a przestrzeń łatwa do oswojenia i dobrze znana, tożsamość lokalna powinna być ważną składową tożsamości indywidualnej.

2. Społeczność lokalna a inne typy wspólnot

Tożsamość lokalna byłaby więc wiązką uczuć i poglądów żywionych przez jednostkę wobec miejsca, w którym żyje oraz ludzi, zamieszkujących to miejsce i tworzących społeczność lokalną.

Przez społeczności lokalne rozumie się te zbiorowości terytorialne, w których wytworzyła się silna więź wynikająca z poczucia wspólnoty, tradycji, kultury, a związana z miejscem i odrębnością względem innej zbiorowości. Według Pawła Starosty jej cechami konstruktywnymi są: konkretne terytorium geograficzne, rozmieszczenie ludności, system powiązań, instytucji i zależności sprawiających, że całość ta jest wewnętrznie zintegrowana, tzn. zdolna do podejmowania wspólnych działań na rzecz rozwiązania nurtujących ją problemów, stopień psy-

¹ Z. Bauman, *Tożsamość. Rozmowy z Benedetto Vecchim*, tłum. J. Łaszcz, Gdańsk 2007, s. 19.

² M. Castells, *Siła tożsamości*, tłum. S. Szymański, Warszawa 2008, s. 305.

³ Przez małe miasto rozumiem miasto o liczbie mieszkańców od 10 do 50 tysięcy (poniżej 10 tysięcy – miasta najmniejsze, powyżej 50 tysięcy – miasta średnie i duże).

chicznego zespolenia całości lub części mieszkańców w daną strukturę społeczno-przestrzenną jako znaczącą wartość kulturową⁴.

Jednak poczucie więzi ze wspólnotą oparte na kryteriach przestrzenno-genetycznych nie jest dziś jedynym dostępnym człowiekowi typem współbycia we wspólnocie; obok wspólnot pierwotnie przypisanych (inaczej zwanych wspólnotami miejsca) pojawiły się wspólnoty przez wybór (inaczej wspólnoty idei)⁵. Czy te nowe typy grup społecznych z wyboru zagrażają sile tożsamości lokalnej? Czy globalizacja i migracja, rozbijające integralność i długotrwałość lokalnej wspólnoty, a także powszechny dostęp do mediów i zawiązujące się dzięki nim wspólnoty wirtualne, nie wpływają na osłabienie poczucia tożsamości lokalnej lub jej przededefiniowanie?

Przynależność do w miarę spójnej ideowo grupy jest jednostce psychologicznie potrzebna, gdyż pozwala na autokategoryzację i autowaloryzację oraz usuwa poczucie niepewności⁶. Dla człowieka XXI wieku naszego kręgu cywilizacyjnego charakterystyczna jest jednak wielogrupowość – przynależność do wielu różnorodnych wspólnot miejsca i idei, przynależność zmienna i refleksyjna, tj. oparta bardziej na świadomej decyzji niż na okolicznościach zewnętrznych. Wspólnoty oparte na wyborze, w tym przede wszystkim wspólnoty wirtualne, w dużej mierze zaspokajają potrzebę bycia w grupie współczesnych mieszkańców naszego kręgu cywilizacyjnego, a im młodsze pokolenie, tym w większym stopniu.

Badacze spierają się o status tego typu wspólnot – czy rzeczywiście w ich obrębie powstają więzi podobne do tych tworzących się podczas bezpośrednich kontaktów? Wielu z nich podkreśla płynność, brak zaangażowania, anonimowość, zmienność tego typu związków międzyludzkich. Z drugiej strony uczestniczenie w takich wspólnotach idei – nie tylko wirtualnych – pozwala na nawiązanie znajomości z osobami o podobnych poglądach, zainteresowaniach – i z tego punktu widzenia bardziej przypomina tradycyjne wspólnoty niż dzisiejsze spolaryzowane, zróżnicowane na wielu poziomach społeczeństwo miejskie⁷.

⁴ P. Starosta, *O pozytkach płynących z badania społeczności lokalnych na podstawie programu Polska Lokalna*, Warszawa 2006, s. 96–103.

⁵ Z. Bauman, *Tożsamość...*, s. 58.

⁶ M.A. Hogg, *Autokategoryzacja i usuwanie subiektywnej niepewności – poznawcze i motywacyjne aspekty tożsamości społecznej i przynależności grupowej*, [w:] *Umysł społeczny*, red. J.P. Forgas, K.D. Williams, L. Wheeler, tłum. A. Nowak, Gdańsk 2005, s. 333.

⁷ Zob. m. in. J. Slevin, *Internet i formy związków ludzkich*, [w:] *Socjologia codzienności*, red. P. Sztompka, M. Bogunia-Borowska, tłum. M. Juza, Kraków 2008; P. Wallace, *Psychologia Internetu*, tłum. T. Hornowski, Poznań 2005; K. Doktorowicz, *Społeczności wirtualne*

Lokalność jest także rozpatrywana w odniesieniu do globalizacji. Manuel Castells traktuje odrodzenie ruchów lokalnych oraz poczucia tożsamości lokalnej jako rodzaj oporu przeciwko globalizacji właśnie, a także usieciowieniu i upadkowi patriarchy⁸. Ruchy na rzecz lokalności (w tym podtrzymywanie tradycji lokalnej) to nadawanie i wytwarzanie sensu rzeczywistości⁹. Inny badacz procesu globalizacji, Roland Robertson, zaproponował z kolei termin glocalizacja – opisujący globalizację i lokalność jako zjawiska uzupełniające się, zachodzące na siebie i przeplatające się wzajemnie¹⁰.

3. Patriotyzm dziś i jutro

Definicja patriotyzmu, szczególnie patriotyzmu polskiego, uległa w ostatnich dekadach znaczącemu rozszerzeniu. W skrócie można powiedzieć, że współcześnie funkcjonują co najmniej dwa rozumienia patriotyzmu: tradycyjne i liberalne.

Patriotyzm w ujęciu tradycyjnym ma charakter emocjonalny, obrazowy, romantyczny, bohaterski, poświęceniowy, oparty na tradycji, autorytetach i symbolach¹¹. To patriotyzm polskiego dworku, powstań narodowych czy wzruszeń przy muzyce Chopina. Jest to także patriotyzm reaktywny, tzn. wzmacniający się w okresach zagrożenia tożsamości narodowej czy w obliczu „obcego”. Marcin Król tak go opisuje: „Mobilizacja w razie zagrożenia, upodobanie do żałoby narodowej [...], bohaterstwo publiczne, a z drugiej strony: mały szacunek dla prawa [...], niska ranga cnót prywatnych, niechęć do współpracy i pomocy wzajemnej, jeśli nie wymagała tego wzniosła chwila, lecz zwyczajne i codzienne ludzkie potrzeby¹². Obiektem uczuć patriotycznych jest bardziej ojczyzna niż naród. Ojczyzna bowiem to kategoria zastana, emocjonal-

– cyberprzestrzeń w poszukiwaniu utraconych więzi, [w:] *Spółczesność informacyjna – wizja czy rzeczywistość*, red. L. Haber, t. 1, Kraków 2004, (dost.: <http://winntbg.bg.agh.edu.pl/skrypty2/0095/index.php>); A.C.J. van Dijk, *The Reality of Virtual Communities*, „Trends in Communications”, 1998, nr 1.

⁸ M. Castells, *Siła tożsamości*, s. 73.

⁹ Tamże, s. 69.

¹⁰ Zob. Z. Bauman, *Globalizacja. I co z tego dla ludzi wynika*, tłum. E. Klekot, Warszawa 2000, s. 85. Taki rozwój mediów i społeczeństwa przewidywał Alvin Toffler, pisząc jeszcze w latach 70. i 80. XX wieku o indywidualizacji, lokalności i specjalizacji jako trzech tendencjach rozwojowych mediów „trzeciej fali” („odmasowionych środkach przekazu”), zob. A. Toffler, *Odmasowienie środków przekazu*, [w:] *Wiedza o kulturze*, cz. 4, *Audiowizualność w kulturze*, Warszawa 1993.

¹¹ M. Król, *Patriotyzm przyszłości*, tłum. E. Wojdyłło, Warszawa 2004, s. 9–10.

¹² Tamże, s. 14.

na, dziedzictwo tradycji, naród natomiast jest kategorią skonstruowaną, opartą bardziej na racjonalnych przesłankach, którym wtórnie towarzyszą obrazy i symbole¹³.

Cechy współczesnego społeczeństwa – złożona i płynna tożsamość, świadomość przypadkowości przynależności narodowej, porównywalne warunki bytowe na terenie różnych państw, indywidualizacja potrzeb – wpływają na zanik tradycyjnego patriotyzmu. Dla przedstawicieli tego społeczeństwa wszelkie angażowanie się jest odbierane jako ograniczenie i sprawia, że tradycyjnie rozumiany patriotyzm, z jego poświęceniem i bohaterstwem, nie jest atrakcyjną ideą¹⁴. Jednak pozostaje w człowieku potrzeba ładu, jasnych zasad współbycia i przewidywalności¹⁵, której efektem jest tworzenie się nowego rodzaju więzi z miejscem pochodzenia czy zamieszkania. Punktem wyjścia filozofii nowoczesnego patriotyzmu nie jest idea, lecz człowiek. W myśl jego niepisanych zasad każdy jest odpowiedzialny za siebie i swoje życiowe – zawodowe i prywatne – spełnienie, interesuje nas tu i teraz, dominującą filozofią życiową jest zaś pragmatyzm, bez odnoszenia się do tradycji czy symboli.

W praktyce oba modele często splatają się, obejmując – każdy inne – dziedziny życia i sytuacje: ten tradycyjny dominuje w relacjach z rodziną, w deklaracjach oraz w sytuacjach odświętnych, na co dzień i w życiu zawodowym dominuje jednak ten nowoczesny. Podsumowując: we współczesnych społeczeństwach nie tyle można mówić o zaniku patriotyzmu, co o jego pluralizacji¹⁶.

Patriotyzm lokalny często ma charakter tradycyjny – jest oparty na sentymencie, przekazie tradycji, obrazach, rodzinie i tradycyjnych wartościach, jednak i w jego rozumieniu coraz częściej pojawia się pragmatyzm i podejście liberalne.

4. Tożsamość lokalna wśród młodzieży – wyniki badań

Aby przekonać się, jak wygląda współczesny patriotyzm lokalny oraz tożsamość lokalna wśród młodzieży, przeprowadziłam badania ankietowe wśród osób pochodzących z małych miast (do 50 tysięcy mieszkańców) dotyczące poczucia więzi z miejscem pochodzenia i/lub

¹³ Tamże, s. 24–25.

¹⁴ M. Megier, *Współczesna tożsamość narodowa jako wytwór działań politycznych i komunikacyjnych*, [w:] *Tożsamość i komunikacja. Tożsamość osób, zbiorowości i instytucji*, red. L. Dyczewski, D. Wadowski, Lublin 2011.

¹⁵ M. Król, *Patriotyzm przyszłości*, s. 91–92.

¹⁶ Tamże, s. 112.

zamieszkania. Interesującą mnie przede wszystkim grupą respondentów była młodzież w wieku 16-25 lat; aby uzyskać materiał porównawczy przebadano także osoby w wieku 25-55 oraz ponad 55 lat. Wyniki miały ukazać dominujący typ opinii i uczuć żywionych przez młodych mieszkańców niewielkich miast do ich „małej ojczyzny” oraz ujawnić, jak rozumieją oni patriotyzm oraz tożsamość lokalną, a także jak w praktyce ta więź wygląda.

4.1. Waloryzacja miejsca pochodzenia

Pozytywnie postrzega swoje miasto (odpowiedzi tak i raczej tak) 72% badanej młodzieży (dla osób starszych podobny wynik – 77%), najlepiej oceniane są jego walory turystyczne (40% odpowiedzi tak i raczej tak) i historyczne (43%), największa rozbieżność zdań występuje przy ocenie zarządzania miastem oraz jego oferty kulturalnej (37% odpowiedzi pozytywnych, 42% – negatywnych). Za przyjazne mieszkańcom i dobre do życia uważa je 34% respondentów.

4.2. Ocena wpływu miejsca pochodzenia na respondenta

W ZAKRESIE	TAK	RACZEJ TAK	NIE MAM ZDANIA	RACZEJ NIE	NIE
wykształcenia	6%	43%	2%	34%	15%
zainteresowań	5%	23%	29%	24%	19%
pracy	4%	13%	20%	37%	26%
etyki i moralności	5%	12%	14%	48%	21%
rozwoju kulturalnego	12%	39%	19%	10%	10%
życia uczuciowego	8%	20%	29%	24%	19%
życia towarzyskiego	18%	42%	13%	14%	13%
kultury fizycznej	19%	48%	12%	12%	9%
statusu materialnego	10%	13%	20%	29%	28%
pewności siebie	9%	13%	29%	26%	23%

Najbardziej pozytywnie oceniany jest wpływ miejsca pochodzenia na kulturę fizyczną (co oczywiste, bo to okres dojrzewania), wykształcenie, a także życie towarzyskie i rozwój kulturalny. Najmniej pozytywnie oceniany jest wpływ na pracę (w tym wypadku – to wpływ oczekiwany, gdyż większość z badanych osób wciąż uczy się w trybie stacjonarnym), status materialny oraz etykę i moralność. W przypadku życia uczuciowego oraz zainteresowań najwięcej respondentów nie widzi związku między miejscem pochodzenia a tymi cechami¹⁷.

4.3. Więzy łączące respondenta z miastem i jego społecznością

	TAK	RACZEJ TAK	NIE MAM ZDANIA	RACZEJ NIE	NIE
praca	10%	10%	22%	19%	39%
rodzina	79%	14%	1%	4%	2%
znajomi	72%	13%	3%	6%	6%
miejsce zamieszkania	67%	19%	6%	5%	3%
wspólnota światopoglądowa	9%	17%	10%	29%	35%
wspólnota religijna	10%	19%	7%	32%	32%
wspólne korzenie kulturowo-historyczne	5%	13%	19%	34%	29%
poczucie więzi społecznej	8%	20%	16%	35%	21%
wspólnota obyczajowa	5%	17%	17%	33%	28%

Najistotniejszymi czynnikami wiążącymi jednostkę z miejscem pochodzenia są: rodzina, znajomi i dom. Wśród grupy badanych powyżej 25. roku życia takim czynnikiem jest także praca (75%). Mniejsze znaczenie mają pozostałe czynniki, o charakterze mniej praktycznym, a bardziej symbolicznym: wspólnota religii, obyczaju, tradycji historyczno-kulturowej czy więzi społecznej. Nie można jednak powiedzieć, że czynniki te są nieistotne, gdyż traktuje je pozytywnie (odpowiedzi tak i raczej tak) od 18% (tradycja historyczno-kulturowa) do 29% (wspólnota religijna) respondentów.

¹⁷ Badane osoby w wieku ponad 25 lat oceniają ten wpływ dużo korzystniej.

4.4. Deklarowane wsparcie wspólnoty lokalnej i miasta pochodzenia

MÓGLBYM	TAK	RACZEJ TAK	NIE MAM ZDANIA	RACZEJ NIE	NIE
poświęcić swój czas	7%	40%	20%	19%	14%
poświęcić swoje plany	7%	10%	17%	33%	33%
wspierać finansowo	10%	19%	18%	29%	24%
promować je	29%	44%	13%	10%	4%
stanąć w jego obronie	17%	38%	14%	20%	11%

Najmniej chętnie ankietowani poświęcą swoje życiowe, indywidualne plany – tu „ja indywidualne” bierze zdecydowanie górę nad „ja kolektywnym” – niechętnie także będą wspierać swoje miasto finansowo¹⁸. Najbardziej entuzjastycznie natomiast zgadzają się je promować (łącznie 73% pozytywnych odpowiedzi), poświęcą mu także swój czas (47% pozytywnych odpowiedzi). 55% respondentów jest chętnych, aby go bronić przed atakami (jak wynika z odpowiedzi na pytania otwarte ankiety, chodzi tu zarówno o obronę przed atakiem rzeczywistym, jak i werbalnym). Zapewne do głosu dochodzi tu uniwersalne dla procesu tworzenia się wspólnot przeciwstawienie my – oni (pojawiające się zresztą *explicite* w wypowiedziach respondentów dotyczących istoty patriotyzmu lokalnego).

4.5. Definicja pojęć: tożsamość lokalna oraz patriotyzm lokalny

Patriotyzm lokalny rozumiany jest na dwa zasadnicze sposoby:

- a) tradycyjnie (ideowo, emocjonalnie, romantycznie, my – oni):
- miłość do miejscowości, z której pochodzę,
 - poświęcenie dla miejsca zamieszkania, bronienie go w razie zarzutów,
 - znajomość swojego miasta, jego historii, bronienie go w razie potrzeby,
 - więź emocjonalna z miejscem zamieszkania, walka o miasto i jego potrzeby,

¹⁸ Według psychologów „ja indywidualne” determinuje proces samookreślenia w kontekście wewnątrzgrupowym, a „ja kolektywne” – w kontekście międzygrupowym; C. Sedikides, L. Gaertner, *Ja społeczne – poszukiwanie tożsamości a prymat motywacyjny* *Ja indywidualnego*, [w:] *Umysł społeczny*, red. J.P. Forgas, K.D. Williams, L. Wheeler, tłum. A. Nowak, Gdańsk 2005, s. 133.

- bronienie swojej miejscowości przed bluzgami, a jej mieszkańców przed oskarżeniami „obcych”,
 - rozumiem [patriotyzm lokalny] jako wspólnotę ludzi, która jest w stanie stanąć w obronie miejsca zamieszkania,
 - bronienie dobrej opinii o mieście, według zasady „zły to ptak, co własne gniazdo kała”;
- b) nowocześnie (pragmatycznie, tu i teraz, poprzez działanie):
- wybieranie ludzi ze swojej miejscowości, kupowanie produktów lokalnych,
 - uczęszczanie na lokalne imprezy, spotkania kulturalne,
 - podejmowanie działań na rzecz poprawy jakości życia, sfery ekonomicznej, promowanie regionu, poświęcanie się dla niego,
 - wspieranie lokalnych producentów,
 - dbanie o miejsce, w którym się mieszka,
 - odpowiedzialne życie i świadomość zagadnień lokalnych,
 - działania mieszkańców danej miejscowości uwzględniające dobro ogólne,
 - promowanie działalności lokalnej, aktywny udział w życiu społeczno-kulturowym miejscowości.

Pojawiają się także definicje negatywnie waloryzujące ideę patriotyzmu:

- przesadne przywiązywanie wagi do miejsca pochodzenia,
- segregowanie ludzi według tego, skąd pochodzą.

Tożsamość lokalna także rozumiana jest dwojako, choć w tym wypadku podział nie jest tak jednoznaczny; często jedna odpowiedź zawiera elementy obu sposobów rozumienia tego typu wspólnoty:

a) jako cecha zdeterminowana miejscem urodzenia (także: obowiązek):

- przynależność religijna i narodowa do danego regionu,
- pielęgnowanie tradycji swojego regionu, jego obyczajów i religii, szacunek do nich,
- podtrzymywanie tradycji swoich okolic,
- tzn. że nie ukrywam, skąd pochodzę, nie wstydę się swojego miasta,
- utożsamianie się z mieszkańcami, rozmawianie z nimi, pomoc materialna,
- trzeba czuć więź z miastem, z którego się wywodzimy,
- cechy wspólne mieszkańców danego miasta;

b) jako wybór:

- zgadzanie się z poglądami, zachowaniami i obyczajami lokalnymi,
- przyjmowanie i wspieranie wszelkich działań na rzecz kultury lokalnej,
- to wspieranie regionu,
- interesowanie się swoim regionem, branie udziału w jego życiu.

4.6. Deklaracje dotyczące więzi z miejscem pochodzenia

Poczucie więzi z miejscem pochodzenia deklaruje przeważająca większość – 75% badanych (34% tak, 41% – raczej tak), nie odczuwa jej 7%, raczej nie odczuwa – 11%, 7% nie ma zdania. Wśród elementów wpływających na tę więź najczęściej są wymieniane: rodzina, dom rodzinny, znajomi, szkoła, sentyment, wspomnienia, dzieciństwo.

Jako patrioci lokalni deklaruje się łącznie 62% respondentów (28% tak, 34% raczej tak), nie odczuwa tego typu więzi natomiast 28% (17% nie, 11% raczej nie). Osoby preferujące tradycyjne rozumienie patriotyzmu rzadziej deklarują się jako patrioci lokalni (26% z 62%) niż prezentując raczej nowoczesne rozumienie tej relacji (36% z 62%).

Odczuwanie tożsamości lokalnej deklaruje 67% respondentów (30% tak, 37% raczej tak). Tożsamość rozumianą jako zdeterminowaną przynależnością przestrzenną odnajdujemy w odpowiedziach częściej (około 60% z 92% wszystkich odpowiedzi) niż rozumienie tożsamości jako wolnego wyboru (32%).

5. Podsumowanie

Współcześnie dominujące wśród młodzieży poczucie związku z miejscem pochodzenia opiera się na więziach interpersonalnych – z rodziną i ze znajomymi, na praktycznej zależności od domu rodzinnego, miejsca studiowania czy nauki, a także na sentymencie i wspomnieniach z dzieciństwa.

Patriotyzm lokalny rozumiany jest na dwa sposoby: tradycyjnie i nowoczesnie (pragmatycznie), przy czym w deklaracjach dominuje tradycyjny model patriotyzmu, a w praktyce – nowoczesny. Tożsamość lokalna zaś rozumiana jest głównie jako przynależność do miejsca i społeczności zdeterminowana miejscem pochodzenia.

Poczucie patriotyzmu lokalnego i tożsamości lokalnej ulega wzmocnieniu w sytuacji skonfrontowania z „innym”, natomiast w obrębie

grupy jednostka jest nastawiona raczej krytycznie do swojego miejsca pochodzenia.

Warta dodatkowych badań jest rola edukacji szkolnej w kształtowaniu się pojęć patriotyzmu i tożsamości lokalnej, tj. relacji między treściami kształcenia a podawanymi przez młodzież definicjami tych idei.

Anna Chudzik

***My city, and what in it? A crisis of local identity or a new type of identity
(from research into teenagers' ties with the place of origin)***

The subject of this paper is a description of the type of local identity evinced by residents of contemporary towns and cities. It is based on the results of surveys conducted among people from small towns (of up to 50,000 inhabitants) on their sense of a bond with the town they come from and/or live in. The purpose of the research is to reveal the dominant type of opinion and feeling among inhabitants of small towns with regard to their 'small homeland', and also to explore how this relationship depends on sociological variables (age, gender, education, employment). The results obtained help to define those aspects of world view and emotions which build a sense of local identity, and which of them are universal or depend on the abovementioned variables.